

Дарко Танасковић

ВЕЛИКА ШАХОВСКА ТАБЛА БОГДАНЕ КОЉЕВИЋ

Концепцијска поставка и композиција ове садржајне монографије *Промена епоха и Запад на раскршићу* несвакидашње су и оригиналне. Ауторка се одлучила на модел аналитичко-синтетичке хронологије најважнијих светских збивања и процеса током последњих пет година на глобалном плану, с тим што је њена пажња превасходно усредсређена на Евроазију и Северну Америку/САД, јер се с разлогом сматра да ће се на овим просторима одлучивати о смеру којим ће у наредним годинама деценијама кренути судбина човечанства. Оваква макроареална омеђеност геополитичког сагледавања и разматрања никако не значи да остали делови планете остају ван ауторкиног сазнајног видокруга, што се јасно читује у повременим илустративним запажањима и укључивању аргумената који произлазе из искустава и реалности друштава и држава изван евроазијског и северноамеричког континента. „Велика шаховска табла“ Богдане Кољевић поклапа се, уз одређена проширења, са оном Збигњева Бжежинском, с тим што су им погледи на ток и предвиђања исхода партије која се на њој игра дијаметрално опречни, и интелектуално, и идејно, и вредносно. У оваквим крупним политиколошким захватима у проблематику међународних односа, да би се главне идеје аутора могле истовремено уверљиво и прегледно изнети, непходно је поседовати пространа теоријска знања из разних области друштвених наука, бити завидно обавештен о кретањима и догађајима у савременом свету, уз подразумевање њиховог дијахронијског происхођења и (делимичне) условљености, располагати способношћу одвајања битног од небитног и примењивати разложну селективност. Изнад свега, нужно је умети системски мислити и органично разумевати свет, као стално вибриријаћу дијалектику међуодноса свих кључних актера и вектора који обликују његову променљиву слику. Богдана Кољевић је на убедљив начин испољила поседовање свих ових мисаоних и методолошких врлина, тако да је своје дугогодишње праћење матице и меандара светских кретања успешно преточила у књигу

која представља заокружену, али и отворену синтезу њених промишљања магистралних токова наше савремености.

Одабравши хронолошки приступ, ауторка је поглавља своје монографије насловила годинама, од 2015. до 2020, уз указивање на оно најзначајније што је свака од њих ново донела у равни постепеног померања од униполарне глобалистичке парадигме светског поретка ка мултиполарном суверенизму, односно плурализму у међународним односима. У избору тих реперних, преломних знакова на путу, који означавају сукцесивне фазе у једној великој метаморфози, Богдана Кољевић је показала завидну луцидност и сигурне критеријуме. На тај начин је омогућено континуирано праћење макродинамике промена у свету. Око средишње, добро одабране карактеристике, по којој ће свака од пет претходних бурних година бити запамћена, као око неке тежишне осе, Богдана Кољевић, зналачки окупља и представља сређену прегршт података о догађајима, појавама и процесима, који у садејству и континуитету обликују слику света, чиме образлаже своје парцијалне закључке, али их и промишљено уграђује у носећу тезу о постепеној, али незаустављивој „промени епохе“, односно смењивању глобалистичке и униполарне парадигме суверенистичком и мултиполарном. Јер, ваља истаћи, *Промена епохе и Запад на раскршћу* није (квази)позитивистичка и неутралистичка, анатомска фотографија урађена у складу са захтевима научног (хипер)објективизма, који пречесто крије и те како идеологизовану, анестезирајућу „политичку коректност“ наметнуту од стране моћних, већ је то, како се некада говорило, „књига са тезом“. Наиме, аналитички кључ праћења еволуције (по неким, јамачно, инволуције) светског поретка у овој студији је заснован на премиси слабљења глобализма и јачања суверенизма („патриотска епоха“), што, преведено на реалполитику, значи слабљење и ерозију тоталне америчке доминације („ирационалност бајке о америчкој изузетности“) и успон Русије и Кине, као и самосталније деловање већег броја других држава. За озбиљно уздрману Европску Унију, и Европу уопште, то подразумева нужност да се рационално определи за препознавање својих истинских, трајних развојних интереса, тј. налажење места и улоге у контексту надлазеће „обрнуте глобализације“, под којом се, условно речено, подразумева „глобализација са Истока“, лишене (ваља се надати) претензија идеолошког глобализма, на начин досадашњег западног неоимперијализма и неприхватљивог културоцентризма једног наметљивог, арогантног, свепотирућег и свепрождирућег „убилачког идентитета“ (А.Малуф).

Веома је значајно то што се на појмовно-терминолошком, али и на вредносном плану, у овој студији прави јасна разлика између реално неминовне и иреверзибилне глобализације света, као процеса условљеног научним, технолошким и комуникацијским напретком, у коме се готово до укидања релативизују димензије времена и простора, са једне, и идеолошког глобализма који себично жели да све благодати глобализације приграби за себе и планетаризује само један модел организације друштва, један културни

образац и невидљиве, али ефикасне механизме контроле над човечанством. Уопште, монографија Богдане Кољевић, писана је јасним и прецизним научним језиком, без претераног и наметљивог теоретисања, али су баш та јасноћа и прецизност, а захваљујући њима и разумљивост, из позадине омогућене управо чврстом теоријском утемељеношћу и појмовном сигурношћу, о чему, поред осталог, сведочи и увид у литературу којом се ауторка служила у раду на овој књизи.

Богдана Кољевић у анализи општих кретања не занемарује ни свој балкански регион, а ни свој српски народ. Штавише, она изричито говори о решавању „српског питања“, што је сразмерно ретко у дискурсу о балканској проблематици, где је уобичајено помињати, на пример, „албанско питање“, „бошњачко питање“, „македонско питање“ и слично, али, упркос свим проблемима који већ поодавно сналазе и исцрпљују српски народ, не и „српско питање“, јер је и у свету и код нас широко наметнут став да су Срби у негативној основи „питања“ свих других нација у окружењу. Заправо, ауторка своју широко постављену и дубински промишљену геополитичку панораму пет последњих година на глобалном плану и закључује поруком да треба „артикулисати и поставити на сто српско национално питање на начин на који то није било могуће претходне две деценије“. Разматрања и увиди саопштени у монографији *Промена епоха и Запад на раскришћу* своје право примењено испуњење могли би досегнути као један од оријентационих приручника и путоказа у изградњи (све)српске националне стратегије за XXI век. Ова монографија, поуздано теоријски заснована, никако не припада оном делу научне продукције из области међународних односа за коју је Џејмс Џојнер констатовао да се „потпуно развела од стварности и постала ирелевантна за оне који се практично баве међународним односима“. Напротив!

Иако студију Богдане Кољевић прожима и носи, условно речено, онтолошки оптимизам и свестрано образложено убеђење да свет пролази кроз неповратну транзицију од једне по свему горе и штетније опште парадигме ка бољој и уравнотеженијој, односно правичнијој, нису јој својствене тенденциозна некритичност и занемаривање или превиђање оних елемената стварности који не говоре у прилог њене тезе о неминовности убрзаног смењивања идеолошког глобализма складном глобализацијом на ползу укупног човечанства. Схватљиво је, међутим, да она те „реметилачке“ факторе одговорно помиње, али шире не разрађује. Јер, они нису њена прича... Свесна је наша ауторка тога да се, засад, од тоталности глобализације неолибералистичког поретка стигло тек до стања својеврсног хаотичног плурализма, као и да се носиоци досадашњег монопола над судбином света, првенствено САД, неће лако одрећи својих привилегија. Не искључује се ни покушај насилног, ратног разрешења нарастајућег политичког, али и цивилизацијског мегаконфликта („војне вежбе сада су потпуно конкретизоване према капацитетима друге стране“), а констатује се и да ће много зависити од коначног исхода борбе глобалиста и суверениста у САД, где империја, односно „дубока држава“,

исфорсираном победом Џ.Бајдена на председничким изборима, узвраћа ударац који је доживела током председничког мандата Доналда Трампа. На основу истих оних увида у међународне односе и укупно стање света, којима је располагала Богдана Кољевић, неки апологета неолибералистичког глобализма вероватно би извукао другачије закључке и изнео сасвим супротна предвиђања, али би му било неупоредиво теже да за своје ставове изнађе подједнако уверљиве аргументе. Незахвално је и непрепоручљиво предвиђати ток и исходе историје која се одвија док о њој покушавамо да критички и аналитички размишљамо, а поготово је изазовно превести своја промишљања на синтетички ниво саопштавања. Много је лагодније тражити прибежиште у „експертским“ теоријским спекулацијама и уопштеним, па и интенционално амбивалентним оценама, чекајући безбедну временску дистанцу и тзв. „накнадну памет“. Ханс Моргентау, један од очева геополитике, закључио је да теорије служе и као штит члановима академске заједнице који се иза њих крију бавећи се неконтроверзним темама у изузетно контроверзним међународним односима. Тако се, додуше, не може погрешити, али ни мисаоно искорачити истински корисним доприносом спознаји пута којим се креће свет, а и ми у њему. Својом вредном студијом *Промена епоха и Запад на раскршћу* Богдана Кољевић Грифит стала је у ред оних малобројних зналаца који се не плаше ризика инхерентног трагању за истином и који заиста имају шта да кажу и знају како то да кажу. Написала је дело „без штита“, али покретано продорном идејом и наоружано свестраном и чврстом, реалистичком аргументацијом. Верујем да ће њена књига уједно бити богата, на српском језику до сада непостојећа, ризница хронолошки праћених, системски сређених и разложно прокоментарисаних сазнања о најбитнијим догађајима и процесима у свету током последњих пет година и снажан подстицај сваком категоријално осмишљеном настојању да се наслуте на какав смисао и смер будуће историје уочени појавни „симптоми“ упућују. Са њеним поставкама читаоци се не морају слагати, али их морају озбиљно уважити. Себе ради.

Београд, 17.12.2020.